PROBLÉMY OCHRANY LESA V ROKU 2018 A PROGNÓZA NA ROK 2019

Andrej Kunca • Juraj Galko • Milan Zúbrik • Jozef Vakula • Roman Leontovyč
Andrej Gubka • Christo Nikolov • Bohdan Konôpka • Valéria Longauerová
Miriam Maľová • Slavomír Rell • Michal Lalík • Marcel Dubec

Klíma

ZIMA 2017/18 (XII–II): Zima bola na Slovensku relatívne teplá až veľmi teplá, asi o 1,3 až 2,2 °C teplejšia ako dlhodobý priemer (ďalej „DP“) 1951 – 1980, viac na východe SR. Vo vyšších horských polohách bola ale asi o 0,5 °C chladnejšia ako DP. Úhrn zrážok za zimu 2017 – 2018 dosiahol v Hurbanove 87,5 % DP 1901 – 1990, v Košiciach 93,3 % DP, v Poprade 97,8 % DP, v Oravskej Lesnej 75,2 % DP a na celom Slovensku asi 154 mm, čo je asi 109 % DP (pri vyššej teplote ale padá v zime viac kvapalných zrážok, takže sme mali veľmi nízku priemernú výšku snehu a aj malý počet dní so snehovou pokrývkou v polohách pod 800 m n. m.).

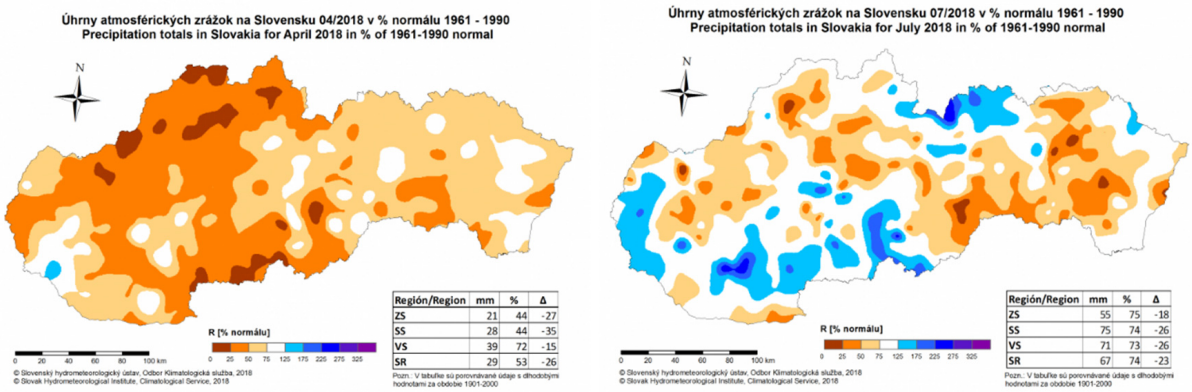

Obrázok 1. Úhrn zrážok v mesiacoch apríl 2018 a júl 2018 (Zdroj: http://www.shmu.sk/sk/?page=1610&id=)

1. Polrok, I. – VI. 2018: Na Slovensku bol 1. polrok 2018 až na niekoľko chladnejších epizód relatívne veľmi až mimoriadne teplý (v južnej polovici SR 3. najteplejší od začiatku pozorovaní) a do konca júna nakoniec prevažne zrážkovo normálny, iba apríl a máj boli prevažne suché. Úhrn zrážok dosiahol v Hurbanove 310 mm (116 % DP 1901 – 1990), v Košiciach 267 mm (92 %), v Poprade 379 mm (138 %), v Oravskej Lesnej 416 mm (82 %) a na Slovensku v priemere 333 mm (asi 95 % DP 1901 – 1990). Keďže zrážky padali nerovnomerne a prevažne z prehánok, neprispeli dostatočne k zavlaženiu pôdy a na viacerých miestach sa vyskytlo prechodné sucho najmä preto, že bola vysoká teplota vzduchu. (Zdroj: http://www.dmc.fmph.uniba.sk/public_html/climate/THurbanovo.htm).

Abiotické činitele

Dlhodobý priemer náhodnej ťažby spôsobenej abiotickými činiteľmi je 1,5 mil. m^3. V rokoch 2016 a 2017 boli škody spôsobené abiotickými činiteľmi pod dlhodobým priemerom. V roku 2017 sa spracovalo 1,1 mil. m^3, čo je najmenej od roku 1993, keď sa spracovalo 0,94 mil. m^3. Situácia je aj po roku 2018 v tomto smere priaznivá, keďže žiadna výraznejšia kalamita abiotických škodlivých činiteľov sa nevyskytovala.

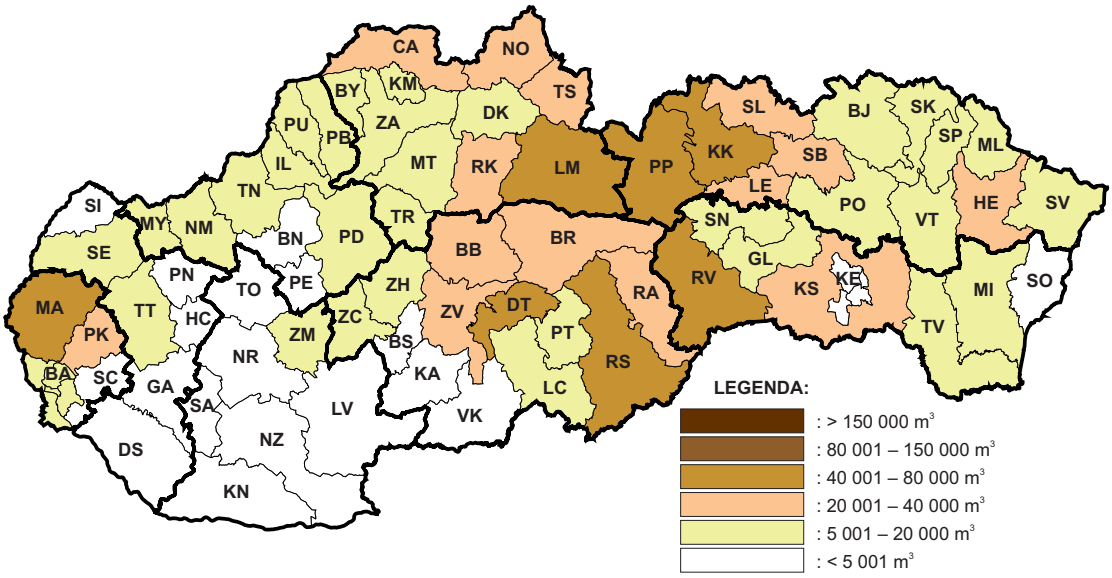

© Lesnícka ochranárska služba Banská Štiavnica, 2018

Obrázok 2. Abiotické činitele v roku 2017

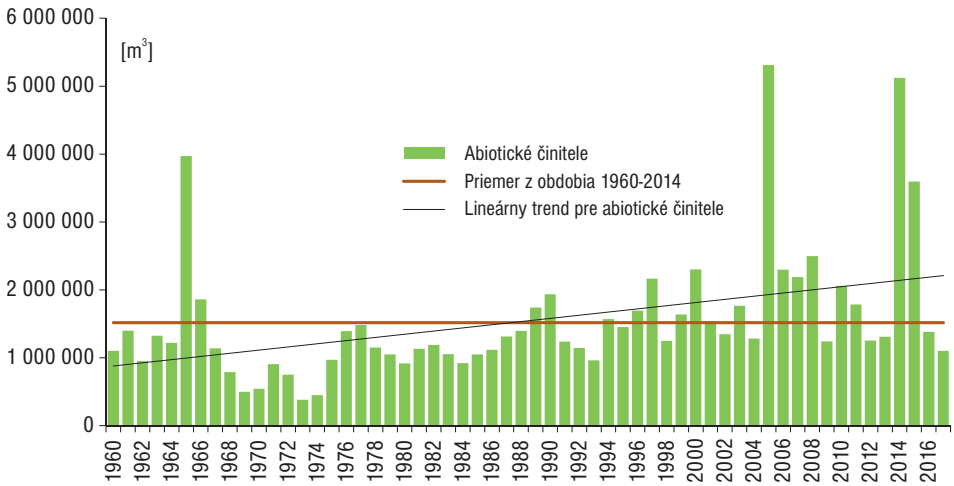

Obrázok 3. Vývoj abiotických škodlivých činiteľov

Biotické činitele

Z biotických škodlivých činiteľov dominuje podkôrny a drevokazný hmyz na smreku. Dlhodobým priemerom vykonanej náhodnej ťažby je 0,59 mil. m^3 za rok. V roku 2017 bolo v náhodnej ťažbe spracovaných 3,59 mil. m^3, čo je rekordné množstvo za posledných 58 rokov (619 % dlhodobého priemeru!). Predpokladáme, že v roku 2018 – 2019 budú tieto objemy stúpať až nad 4 mil. m^3 za rok.

Ide najmä o kalamitné premnoženie lykožrúta smrekového v smrečinách Kysúc, Oravy, Tatier, Liptova, Horehronia, Gemera a najnovšie k týmto tradičným regiónom pribudol aj Turiec a podkôrnych druhov hmyzu v borovicových porastoch na Záhorí. Predispozíciou je sucho (nedostatok zrážok) a veľmi teplo v niektorých regiónoch Slovenska vo vegetačnom období. Aj preto borovice na Záhorí sú na tom podstatne horšie ako borovice na Spiši. K negatívnym faktorom však patrí aj nevykonávanie opatrení ochrany lesa v územiach s 5 st. ochrany a obmedzenia pri zabezpečovaní ochrany lesa v nižších stupňoch ochrany prírody z dôvodu zákona č. 543/2002 Z. z. a rozhodnutí orgánov ochrany prírody pri druhovej ochrane hlucháňa a iných vybraných druhov živočíchov. Problémy sú aj pri ochrane lesa v 1. a 2. st. ochrany prírody a to už sú problémy súvisiace s organizáciou výroby.

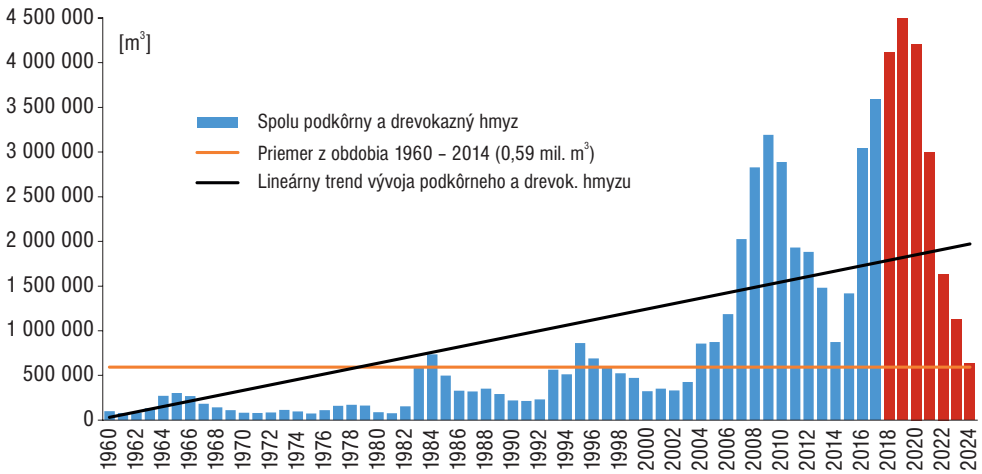

Obrázok 4. Vývoj vykonanej náhodnej ťažby spôsobenej podkôrnym a drevokazným hmyzom s prognózou na roky 2017 – 2024

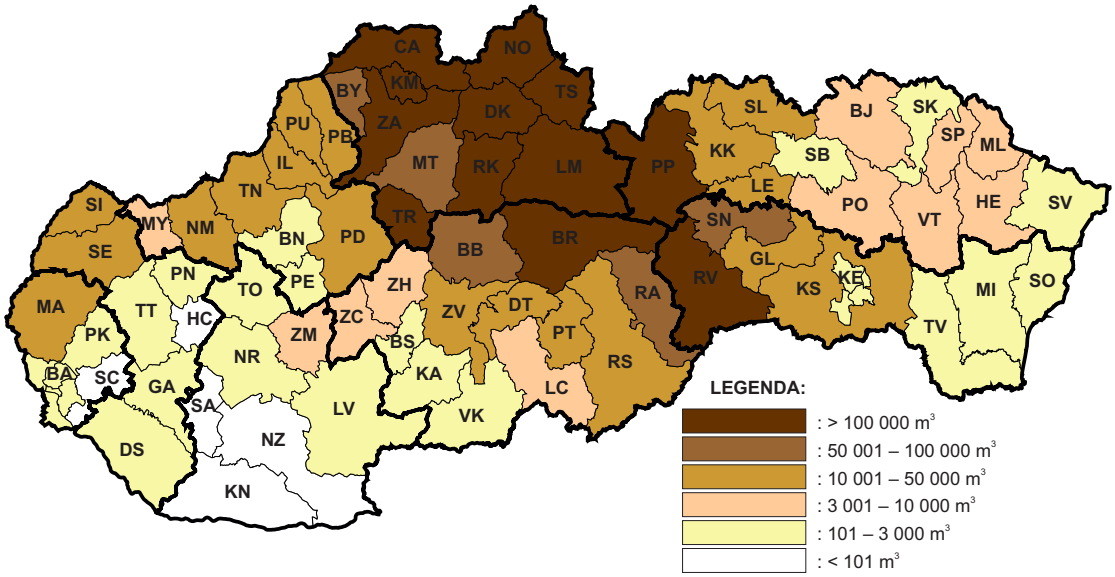

© Lesnícka ochranárska služba Banská Štiavnica, 2018

Obrázok 5. Biotické činitele v roku 2017

Tabuľka 1. Opis dôvodov nerealizovania vybraných opatrení ochrany lesa

Opatrenie ochrany lesa	Pravdepodobné vysvetlenie nerealizovania opatrenia
Pálenie kôry, vetiev koreňov	Prevencie pred požiarmi, Organizačne náročné získanie súhlasu na pálenie.
Zoštiepkovanie zvyškov po ťažbe	Zabezpečenia plnenie dodávok štiepky určitých vlhkostných parametrov a tak vetvy alebo už aj štiepka sa sušia na okrajoch lesov.
Odkôrňovanie	Finančne náročné, Nie sú ľudia pre ručné odkôrňovanie, Nie je dostatok techniky pre strojové odkôrňovanie.
Ošetrovanie povrchu kôry stromov na odvoznom mieste insekticídmi	Potrebná odbornú spôsobilosť pre prácu s pesticídmi, Nákup pesticídov je drahý, Obmedzenia ochrany prírody, Malý výber prípravkov na ochranu rastlín.
Včasný odvoz dreva z porastov	Nezvládnutá organizácia práce.
Chýbajú podkôrnikoví pozorovatelia	Nie je záujem investovať do ďalšej pracovnej sily.
Nízka kapacita skladov dreva	Nie je záujem riešiť tento problém.

Riešenie nie je v splnení len jedného opatrenia, napr. bude sa odkôrňovať, ale v nastavení celého postupu prác tak, aby nevznikali dôvody na kalamity sekundárnych škodlivých činiteľov. Situácia v smrečinách a borinách je kritická a lesnícka prevádzka na takúto situáciu z vlastnej potreby zatiaľ nezareagovalo úpravou systému výroby. A to ani v štátnych a ani v neštátnych subjektoch.

Z listožravého hmyzu očakávame v roku 2019 holožery v listnatých porastoch spôsobené mníškou veľkohlavou na približne 1 000 ha. Situácia je mapovaná vlastníkmi a obhospodarovateľmi lesov na stránke www.los.sk/mm, heslo: Mniska2018. Podrobný postup prípravy leteckých aplikácií prípravkov na ochranu lesa sú uvedené v Usmernení LOS, ktoré je zverejnené na www.los.sk. V roku 2019 očakávame aj lokálne škody spôsobené imágami chrústov.

Z hubových patogénov dominuje podpňovka na smrekoch. Ohrozené sú Kysuce, Orava, Spiš, Gemer a okolie Myjavy. Javor horský, ktorý je napádaný hubou *Cryptostroma corticale*, bola v roku 2018 zistená aj v mestskom parku v Trenčíne na javore horskom na okraji parku pri novostavbách domov. Je pravdepodobné, že to súvisí s poškodením koreňov pri stavebných prácach a tým došlo k oslabeniu stromov. V roku 2017 bola huba zistená v Chtelnici a vo Veľatoch. Na turistickom chodníku popri Dunajci medzi Červeným Kláštorom a Lesnicou na javore horskom bola zistená nepôvodná huba *Eutypella parasitica*. Táto huba bola zistená podľa fotografie, ktorá vznikla ešte v roku 2005, v roku 2018 bola lokalita navštívená, strom stále rástol aj s rakovinou na kmeni.

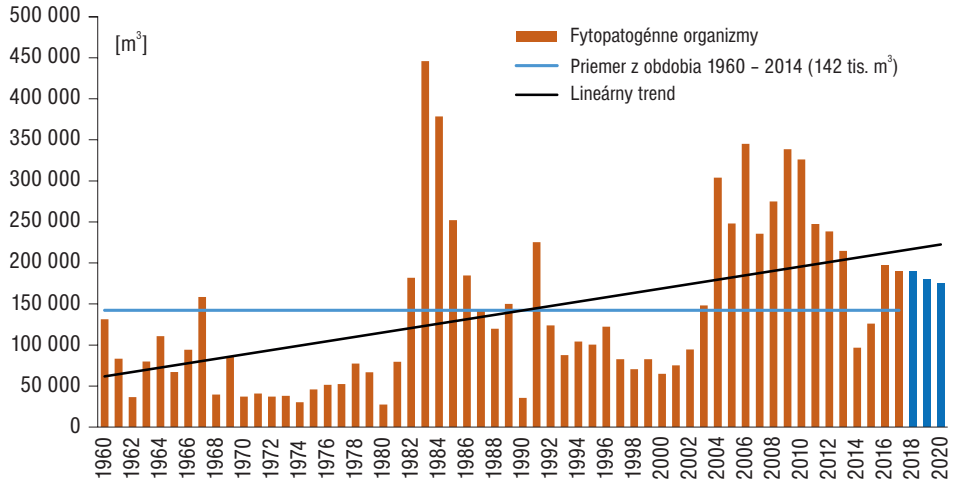

Obrázok 6. Vývoj spracovanej náhodnej ťažby poškodenej fytopatogénnymi organizmami

Antropogénne činitele

Najvýznamnejšími z tejto skupiny sú imisie, ktoré sú však na úrovni predchádzajúcich rokov. Škody sú spôsobované v okolí priemyselných závodov a ide zvyčajne o vážne dopady na lesné ekosystémy.

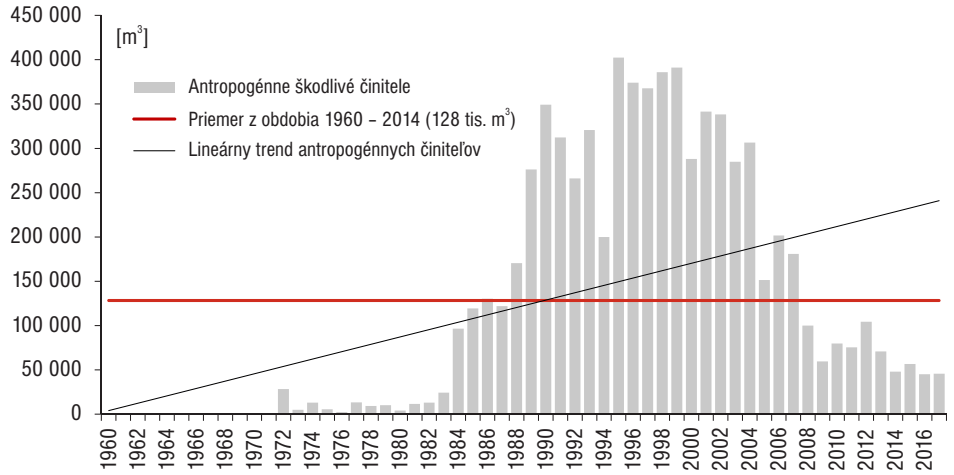

Obrázok 7. Vývoj spracovanej náhodnej ťažby poškodenej antropogénnymi činiteľmi

Záver

V roku 2018 bol najvýznamnejším škodlivým činiteľom lykožrút smrekový na smreku. Kalamitný výskyt je na Kysuciach, Orave, v Turčianskej kotline a na Liptove. Podobná situácia je s podkôrnymi druhmi hmyzu na boroviciach na Záhorí. Ministerstvo pôdohospodárstva a spracovania dreva SR vydalo rozhodnutie, ktorým nariadilo postup spracovávania a evidencie kalamitnej hmoty.

Poďakovanie

Tento článok bol pripravený s podporou projektov:

- *APVV-0707-12 Výskum vplyvu disturbančných faktorov na dlhodobý vývoj zdravotného stavu lesov Slovenska,*
- *APVV-14-0567 Informačný a varovný systém pre invázne organizmy v lesnom a urbánnom prostredí,*
- *APVV-15-0531 Webová GIS aplikácia pre monitoring výskytu škodlivých činiteľov v lesoch Slovenska,*
- *APVV-15-0348 Nové metódy v integrovanej ochrane lesa zahŕňajúce využitie entomopatogénnych húb,*
- *APVV-16-0031 Výskum alternatívnych metód ochrany ihličnatých sadeníc pred hmyzími škodcami,*

„Výskum a vývoj na podporu konkurencieschopnosti slovenského lesníctva - SLOV-LES“, projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301).

Literatúra

Kunca, A., Zúbrik, M., Vakula, J., Galko, J., Konôpka, B., Leontovyč, R., Gubka, A., Nikolov, Ch., Rell, S., Longauerová, V., Maľová, M., Konôpka, J., Lalik, M., Sitková, Z., Pajtík, J., Leštianska, A., Dubec, M., Nigríni, R., Lipnický, M., Baková, K., 2018: Výskyt škodlivých činiteľov v lesoch Slovenska v roku 2017 a prognóza ich vývoja na rok 2018. Zvolen, NLC – LVÚ Zvolen, Zvolen, 82 p.

Dostupné na internete: http://www.skodcoviadrevin.sk/

Ing. Andrej Kunca, PhD. a kolektív

Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav Zvolen, Lesnícka ochranárska služba,
Lesnícka 11, 969 23 Banská Štiavnica, e-mail: kunca@nlcsk.org